

Nuri Bilge Ceylan maakte tot nu toe zes lange speelfilms waarvan er twee met een hoge geografische informatiewaarde: *Uzak* speelt in Istanbul, *Kasaba* op platteland. Het recente *Once upon a time in Anatolia*, deels een nachtelijke *roadmovie*, vormt een krachtig portret van het Turkse achterland. Billy Gunterman werkte twee opdrachten uit om de film in te zetten binnen het geografieonderwijs.

Once upon a time in Anatolia

Sterke schets van het Turkse achterland

Nuri Bilge Ceylan groeide op in een klein dorp in het Turkse achtergebied van Anatolië. Hij laat in de film zien hoe deze samenleving wordt gedomineerd door mannen: in zichzelf gekeerde kerels, hun onderlinge relaties vastliggend in een strakke hiërarchie. Ceylans vader was een van de provinciale bureaucraten in deze harde samenleving. In een interview vertelt de regisseur over de strijd om de macht in de afgelegen regio's 'zoals de sheriff in een westernstadje zich ook altijd moest bewijzen'.

Minikonvooi

Het verhaal van *Once upon a time in Anatolia* laat zich het best illustreren aan de hand van een beeld. We zien een minikonvooi van drie auto's; de laatste is een *jeep* van de Turkse plattelandspolitie, de *Jandarma*. Ze zijn op zoek naar het lijk van een vermoorde man, dat enkele dagen eerder ergens bij een bron is begraven. Dit is al de vierde bron waar ze stoppen. De dader was te dronken om zich de exacte plek te kunnen herinneren.

Helemaal rechts in beeld staat de officier van justitie over het kale land. Hij oogt nauwelijks betrokken. Dat klopt: hij is in beslag genomen door privébesognes. Zijn assistent naast hem, die zometeen het proces-verbaal op de laptop moet tikken, staat al even ongeïnteresseerd naar beide agenten en de dader

Vrouwen spelen slechts een ondergeschikte, dienende bijrol in de film

te kijken. De commissaris rechts wordt steeds ongeduldiger. Zeker als de procureur vertelt dat hij de volgende morgen weer in Ankara moet zijn. Het leidt tot een woede-uitbarsting met klappen van de 'commissaris-met-losse-handjes'. De officier maant hem zich in te houden omdat Turkije anders nooit bij de Europese Unie zal komen. De

Na twee jaar verplichte dienst in een plattelandsziekenhuis wil iedere arts snel terug naar de stad

sleten ziekenhuisje is gebracht, klaagt de lijkschouwer in het souterrain dat zijn gereedschap v r beneden niveau is. In het ziekenhuis in Karikkale hebben ze elektrische zagen om autopsie te verrichten! Hij houdt de arts een eenvoudig handzaagje onder z'n neus.

Naast de officier is deze arts een belangrijke man in het verhaal.

Filmer Ceylan zegt dat het verhaal van de nachtelijke tocht hem ooit tijdens een diner is verteld door een arts die zeven jaar lang in een plattelandsziekenhuis werkte. Dat is zeer uitzonderlijk, want na twee jaar verplichte diensttijd wil geen arts nog op het achterlijke platteland blijven. De film is gemodelleerd naar het dinerverhaal; de arts werd co-scenarist.

Bijrollen

Vrouwen doen nauwelijks mee in het verhaal. Er zijn twee vrouwelijke bijrollen, vrijwel zonder tekst. De een is Cemille, de obscure dochter van de burgemeester. De tweede de jonge weduwe van de vermoorde man. In het souterrain passeren de arts en de officier de bank waarop de vrouw zit te wachten, zonder enige acht op haar te slaan. Wel mag ze de bebloede kleren van het slachtoffer in een plastic zak mee naar huis nemen.

scène speelt zich af in het armoedige heuvel-land ten oosten van Ankara, in de provincie Karikkale, waar het in de winter genadeloos koud kan zijn. Te oordelen naar het groene bladerdek van de berkenboom en de okerkleurige steppe is het nog nazomer.

Nachtelijk bezoek

In een indrukwekkende sfeertekening toont Ceylan de verhoudingen op het platteland. Het is half vijf 's ochtends. De procureur krijgt honger en draagt de commissaris op om de burgemeester van het dichtstbijzijnde dorp te bellen dat ze eraan komen en wat willen rusten en eten. Volstrekt dociel laat de burgemeester het nachtelijke bezoek van veertien man over zich heen komen. Hij doet of het de gewoonste zaak van de wereld is, sterker nog: het is hem een grote eer. Tijdens de maaltijd vertelt hij over het wel en wee van het dorp (er moet nodig een nieuwe muur rond de begraafplaats komen) en de perikelen in zijn gezin. Drie van zijn kinderen zijn erin geslaagd uit het dorp weg te komen. Alleen de jongste dochter zal op de boerderij blijven om de ouders te verzorgen. Het wordt doodstil in het gezelschap als de dochter thee serveert. De elektriciteit is uitgevallen en de noodkaarsen verlichten het mooie gezicht van een jong meisje met kastanjebruine ogen en een hartvormige mond. Ceylans camera-

voering kenmerkt zich door lange *takes*; op deze momenten spreken de blikken die de mannen uitwisselen boekdelen.

Intussen klaagt de burgemeester dat de Turken in de diaspora met steeds langere tussenperioden wegblijven. Hij verontschuldigt zich voor het uitvallen van de elektriciteit en vraagt of de officier niet een goed woordje voor het dorp kan doen bij de gouverneur. De officier knikt ongeïnteresseerd.

Ziekenhuis

Als het lijk de volgende ochtend is opgegraven en in de kofferbak van de auto naar het ver-

Beide kaarten uit de *Bosatlas* laten zien dat Turkije wordt verdeeld in een westelijk, rijker deel dat mensen aantrekt, en een oostelijk, armer deel dat mensen afstoot. De film speelt in de armere oostelijke helft.

De film eindigt met mooie, trage beelden van het plattelandstadje. We zien de arts vanuit een hoog camerastandpunt over het terrein van het ziekenhuis het stadje inlopen. Alle opnamen zijn even Turks: de minaret, de blaffende hond, het theewinkeltje en de winkeliers die in de vroege ochtendzon de stoep aanvegen. Het is waarlijk een prachtige film. •

Once upon a time in Anatolia van Nuri Bilge Ceylan, Turkije 2011. Kleur, 150 minuten. Meer informatie: www.nurbilgeceylan.com

Bronnen

- Hofstede, G. 2011. *Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen*. Contact.
- Huntington, S. 2006. *Botsende beschavingen, cultuur en conflict in de 21ste eeuw*. Anthos/Manteau.

Activerende didactiek Turkije

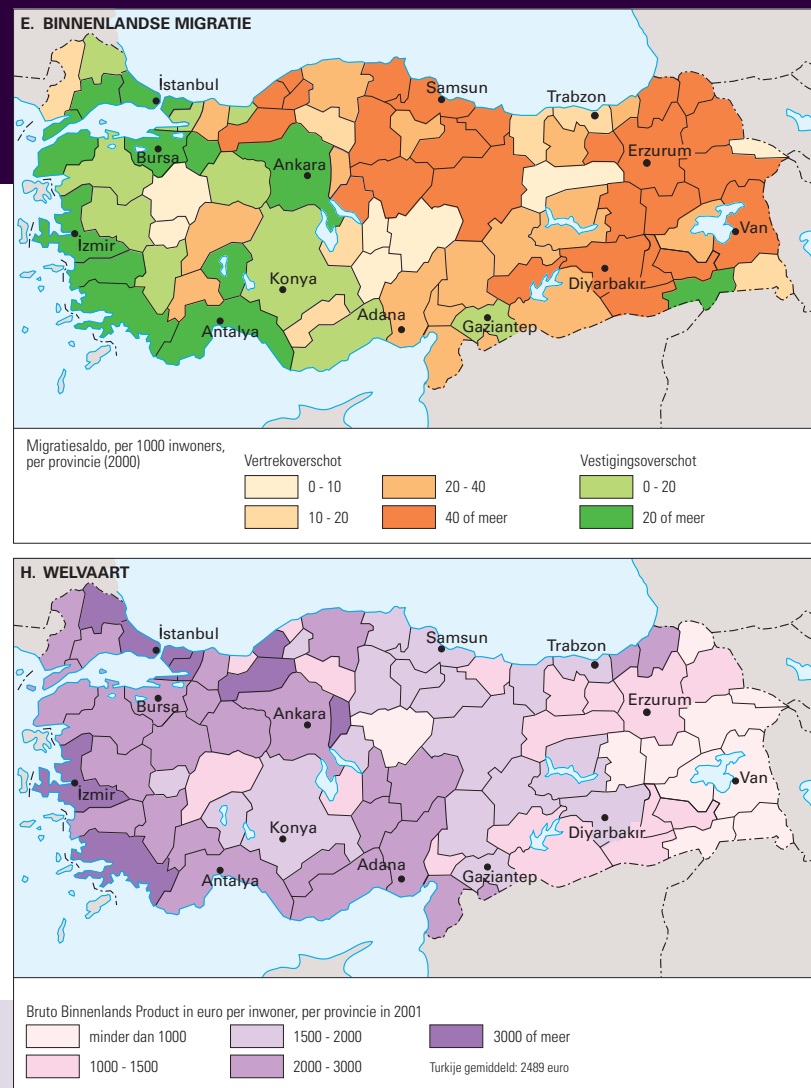
Turkse samenleving

Geert Hofstede's hoofdwerk *Allemaal andersdenkenden* (1991) biedt aanknopingspunten om *Once upon a time in Anatolia* een interessante plek te geven in het geografieonderwijs. Hofstede onderscheidt vijf dimensies om culturele verschillen tussen landen te analyseren. Drie daarvan zijn te herkennen in *Once upon a time*.

Machtsafstand is de mate waarin de bevolking ongelijkheid als normaal beschouwt. De opdracht voor de film: beschrijf de sociale positie van de veertien mannen in de film aan de hand van hun gedrag. Maak een hiërarchische rangorde en beoordeel of de mannen deze posities onderling accepteren.

Individualisme is de mate waarin de mensen meer als lid in een groep of als individu handelen. Opdracht: beschrijf de rollen binnen het burgemeestersgezin. Hoe groot is de autonomie van de dochter?

Masculiniteit gaat over assertiviteit en competitie versus dienstbaarheid en solidariteit. Opdracht: hoewel vrouwen als personages op de voorgrond nauwelijks een rol spelen bepalen zij op de achtergrond sterk

het welzijn en geluk van de hoofdpersonen. Beschrijf deze man-vrouwrelaties voor de drie hoofdpersonen: de officier van justitie, de commissaris en de arts.

De dimensies *onzekerheidsvermijding* en *langetermijnnoriëntatie* spelen in de film een minder zichtbare rol.

Om de film in de hoofden van de studenten te laten beklijven, moet je als docent een onderwijsleersituatie creëren waarbij ze een actieve rol toebedeeld krijgen. Concrete opdrachten als hierboven verhogen het leerrendement.

Bespreek de opdrachten van tevoren en verdeel de studenten in drie groepen die na de film een presentatie geven van hun conclusies. De filmanalyse is een waardevol didactisch hulpmiddel om via inleving in de personages, en interpretaties van hun gedrag een beeld te geven van de Anatolische samenleving anno 2011.

Turkijes positie binnen de EU

Aan de hand van Samuel Huntingtons *Botsende beschavingen, cultuur en conflict in de 21ste eeuw* (1997) kunnen studenten

Turkijes toekomstige en politiek-geografische positie binnen Europa voorspellen.

In de paragraaf 'Verscheurde landen: het mislukken van beschavingsswisseling' noemt Huntington drie voorwaarden waaraan een beschaving moet voldoen wil ze zich met succes herdefiniëren – in het geval van Turkije: daadwerkelijk bij het Westen gaan horen.

(1) De politieke en economische elite van het land moet brede steun bieden aan en enthousiasme tonen voor aansluiting bij de EU. (2) De bevolking moet op zijn minst bereid zijn zich bij deze nieuwe identiteit neer te leggen. (3) De dominante elementen in de ontvangende beschaving – in dit geval de lidmaten van de Europese Unie – moeten bereid zijn de 'bekeerling' met open armen te ontvangen.

Opdracht: analyseer de huidige positie van Turkije met betrekking tot toetreding tot de Europese Unie op deze drie hoofdpunten.